

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

УДК 378.637.016

Наталія Аксініна,
м. Київ

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У сучасному світі, перед яким постають завдання досягнути проблеми планетарного масштабу, методологічною парадигмою має стати творчість. Це форма людської діяльності, яка ставить за мету пошук і практичне створення нового, оригінального, унікального, кращого, прогресивного, соціально значущого.

Вдосконалення сучасної освіти в умовах глобалізації, інформатизації не можна уявити без упровадження різного роду інновацій, перегляду цілого ряду принципових позицій у відношенні до того, “чому та як” сьогодні навчати. І перевага тут надається саме розвитку творчих здібностей, творчому потенціалу, творчому саморозвитку, творчій індивідуальності креативності особистості.

Термін “креативність” у педагогіці та психології набув поширення у 60-ті роки ХХ століття. За сучасних умов він активно використовується в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Козленко, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, В. Петухов, Е. Торенс, К. Тошина, М. Лещенко, В. Франкл, Е. Фром та ін.) [2, с. 215].

В англомовній літературі, як правило, “creativity” позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; власне процес такого створення; продукт цього процесу; його суб’єкт; обставини, в яких творчий процес відбувається; чинники, які його обумовлюють тощо, тобто “креативність” трактується як поняття синонімічне “творчості”. У Психологічному словнику креативність розуміється з точки зору творчої продуктивності, як “здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації”, формування креативності варто починати на ранніх етапах розвитку особистості, то існує нагальна потреба у підготовці майбутніх учителів та вихователів до активізації креативного потенціалу з раннього віку.

У сучасних умовах творча особистість стає досить вагомою для суспільства на всіх етапах його розвитку. Зміни у суспільстві, що відбуваються досить швидко, потребують від людини якостей, котрі б дозволяли творчо і продуктивно підходити до будь-яких змін. Для того, щоб вижити у ситуації постійних змін, щоб адекватно на них реагувати, особистість повинна активізувати свій творчий потенціал. Таким чином, виникає протиріччя між репродуктивним характером традиційної системи освіти і нагальною потребою суспільства у креативній системі розвитку

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

особистості.

Науковці Б. Ананьєв, І. Зимняя, М. Бобнєва стверджують, що студентський вік є найважливішим періодом у житті людини. У цей період молода людина засвоює основні принципи професійного кредо. У процесі навчання та практики відбувається формування професійних умінь та навичок, необхідних в організації навчально-виховного процесу і, зокрема, активізації креативного потенціалу особистості [4, с. 16].

Креативне мислення є важливою ознакою сучасної людини. Психологи ніяк не можуть прийти до єдиного визначення терміну “креативність”. Однак багато з них розуміють під креативністю здатність бачити речі в новому і незвичайному світі і знаходити унікальні рішення проблем. Креативність є повною протилежністю шаблонного мислення (обмеженість вибору при пошуку можливих рішень і тенденцій однаково підходити до різних проблем). Вона веде вбік від банальних ідей і нудного, звичного погляду на речі і народжує оригінальні рішення. Креативність робить процес мислення захоплюючим і допомагає знаходити нові рішення старих проблем. Психологи одностайні в тому, що креативність та інтелект – не одне і те ж. Згідно з численними результатами компетентних досліджень, не всі люди з високим IQ є креативні.

Історія проблематики креативності, креативного мислення має три основних етапи розвитку: імпліцитний (з античності до кінця XIX ст.), під час якого формується уявлення про природу творчості, розглядаються основні психологічні закономірності процесів мислення, що відповідають принципам наукового детермінізму; експліцитний (кінець XIX – 80-ті рр. XX ст.), який складався з інкубаційного періоду розвитку творчості та номінаційного періоду, під час якого з'явився термін “креативність”; рефлексивний (90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.), пов'язаний з осмисленням та узагальненням результатів дослідження креативності, креативного мислення, перспектив розвитку.

У зарубіжній психологічній науці креативне мислення розглядають як здатність особистості відмовитися від стереотипних способів мислення та здатність ризикувати (дивергентне мислення), гнучкість мислення, швидкість мислення, багату уяву, сприйняття неоднозначних речей, високі естетичні цінності, розвиток інтуїції. (Р. Сімпсон та Дж. Гілфорд).

К. Тейлор розглядає креативне мислення не як єдиний фактор, а як сукупність різних здібностей, кожна з яких може бути представлена в різному ступені. Він виділив 52 критерії обдарованості. На думку Дж. Рензулі, який розуміє креативне мислення як особливість поведінки особистості, яка виражається в оригінальних здібностях отримання продукту досягнення рішення проблеми, нових підходів до проблеми з різних точок зору.

Розглядає креативність як процес перекоструювання елементів в нових комбінаціях, С. Меднік, які відповідають потребам корисності та деяким спеціальним потребам.

Ф. Баррон розуміє під креативністю здатність привносити щось нове у досвід; М. Волач – здатність народжувати оригінальні ідеї в умовах

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

розв'язання або постановки нових проблем [1, с. 15].

Уже на початку 60-х років минулого століття було описано більше ніж шістдесят визначень креативного мислення, а та кількість, що існує сьогодні, потребує ґрунтовного аналізу. Поняття креативного мислення набуло розповсюдження в 50-ті роки ХХ століття завдяки дослідженням Дж. Гілфорда. Він перший звернув увагу на різницю між креативним мисленням та інтелектом (між дивергентним та конвергентним інтелектом) та запропонував концепцію креативності, як універсальної пізнавальної творчої здібності.

На думку Дж. Гілфорда, креативне мислення є оригінальним – людина шукає власне розв'язання проблем; гнучким – людина вміє при потребі змінити свою попередню думку, по-новому підійти до розв'язання наболілих питань; глибоким – вміє бачити нові прихованні від сприйняття проблеми, задачі. Він вважав, що креативність та творчий потенціал, можуть бути визначені як сукупність здібностей та інших рис, які сприяють успішному творчому мисленню.

Вітчизняні автори поглиблюють та конкретизують виділені Дж. Гілфордом характеристики мислення. Так, Н. Шумакова здатність до виявлення проблем розглядає як “готовність породжувати проблеми”; легкість генерування ідей (продуктивність) О. Матюшкін вважає проявом вищої форми пошукової активності – самостійної постановки питань і проблем; О. Матюшкін пов'язує з продуктивністю при розробці стратегії пошуку, прогнозування; Д. Завалішина та А. Брушлінський як реалізацію дослідницької (пізнавальної, пошукової) активності та ініціативи суб'єкта та витончене відчуття нового. На думку Я. Пономарьова, із креативністю мислення пов'язані інтенсивність пошукової мотивації та чутливість до побічних утворень, що виникають у ході розумового процесу. О. Турніна вважає основними властивостями креативного мислення чутливість до дисгармонії елементів у структурі проблеми та прагнення до корекції цієї дисгармонії на основі інтелектуальної компетентності [3, с. 7].

Є. Торренс визначив креативне мислення як виникнення чутливості до проблем, пов'язаних з недоліком знань ідентифікацією труднощів, процесом виникнення здогадок та формування гіпотез.

Він виділив чотири основні параметри, що характеризують креативне мислення: а) легкість – швидкість виконання текстових завдань; б) гнучкість – кількість переключень з одного класу об'єктів на другий під час викладу матеріалу; в) оригінальність – мінімальна частота даної відповіді до подібної групи; г) точність виконання завдань.

Узагальнюючи досвід зарубіжних дослідників креативності, Л. Ермолаєва-Томіна дає визначення креативного мислення як сукупності різноманітних здібностей, кожна з яких може бути представлена в тому чи іншому ступені, в тій чи іншій індивідуальності і виділяє наступні її ознаки: відкритість, широта, швидкість мислення, оригінальність мислення (самостійність, незвичайність).

Якщо подивитись на проблему креативного мислення через відносини: суб'єкт – предмет (творчий процес) то слід зупинитися на

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

дослідженнях процесів продуктивного мислення (О. Брушлинський, І. Калошина, О. Тихомиров). Креативність в цьому підході опосередкована діяльністю творця.

А. Нечаєв головною педагогічною задачею висунув експериментальне вивчення вроджених задатків та складання різних умов для їх розвитку. Цей метод став доволі популярний, тому що міг використовуватися в педагогічній практиці з метою розв'язання багатьох задач [5, с. 9].

Креативність або творча здібність у тому чи іншому змісті властива кожній людині. Вона також невід'ємна від людини як здатність мислити, розмовляти, відчувати. Більше того, реалізація творчого потенціалу, незалежно від його масштабів, роблять людину психічно повноцінною. Позбавити людину такої можливості – означає викликати в неї невротичний стан.

Погляд на креативність як універсальну рису особистості людини, зокрема, майбутнього педагога, завданням якого є активізація творчого потенціалу вихованців, передбачає визначення розуміння творчості. Творчість розуміється нами як процес створення чогось нового, при чому процес не запрограмований, непередбачуваний і раптовий. При цьому до уваги не береться цінність результату творчого акту і його новизна для великої групи людей, для суспільства або для людства. Головне, щоб результат був новим і значущим для "творця". Самостійне, оригінальне вирішення учнем задачі, котра вже має відповідь, буде творчим актом, а його самого вже варто оцінювати як творчу особистість.

Згідно другого трактування, не кожную особистість варто вважати творчою особистістю або творцем. Подібна позиція пов'язана з іншим розумінням природи творчості. Тут, крім незапрограмованого процесу створення, береться до уваги цінність нового результату. Він повинен бути загальнозначущим, хоча його масштаб може бути різним. Важливою рисою творця є сильна і стійка потреба у творчості. Творча особистість не може жити без творчості, вона бачить у ній головну мету і основний зміст свого життя.

Креативне мислення (креативність) у багатьох сучасних системних підходах до визначення сукупності професійно значущих якостей, підструктур особистості, спеціальних здібностей представлене як обов'язковий компонент, тому його розвиток важливий з позицій творчої професійної діяльності. Креативне мислення майбутнього вчителя музики є такою якістю, що розвивається в онтогенезі у процесі включення в різні види діяльності та поєднується з провідними мотивами, що функціонально закріплюється в структурі особистості і визначає творчий стиль майбутньої продуктивної діяльності. Можемо зауважити, що завданням професійної підготовки майбутніх учителів є активізація усіх їхніх креативних здібностей і вироблення мотивації до здійснення навчально-виховного процесу засобами творчості, тобто пошуку креативних шляхів до розвитку власного творчого потенціалу та креативності вихованців. Психологічними чинниками, які впливають на розвиток креативного мислення, є внутрішні:

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

мотиваційно-особистісні (особистісна креативність, внутрішня мотивація, рівень самооцінки, комунікативні, емпатійні професійно важливі якості) та когнітивно-операційні (інтелектуальний рівень, стиль мислення, компетентність у розв'язанні професійних задач), а також середовище навчального закладу як зовнішній чинник. Існують достовірні кореляційні зв'язки між характеристиками креативного мислення, мотиваційно-особистісними та когнітивно-операційними чинниками, що впливають на його розвиток.

Важливою психолого-педагогічною умовою розвитку креативного мислення майбутніх вчителів музики є створення у вищому навчальному закладі середовища, яке дає можливість формування внутрішньої мотиваційної готовності до творчої професійної діяльності, підвищення рівня професійних і загальних знань, компетентності, знайомства з новітніми креативними технологіями; набуття практичних навичок діяльності; використання евристичних прийомів; зняття страху критики вказаних нестандартних думок; виникнення надситуативної активності при вирішенні проблем, наближених до реальних умов.

У висновку доцільно зазначити, що креативне мислення – це творче мислення в якому особистість шукає власне розв'язання проблеми вміє по-новому підійти до її вирішення, вміє бачити нові проблеми, задачі, здатна висловити ідеї, нетрадиційно мислити, швидко розв'язувати проблемні ситуації, має гнучкість, швидкість, легкість, оригінальність мислення, розвинену інтуїцію.

Література

1. Гнатко Н.М. Проблема креативності і явище наслідування / Н.М. Гнатко – М: ІП РАП, 1994. – 44 с.
2. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С. Литвиненко // Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: зб. наук. праць. – Вип. 3 (50). Серія "Педагогічні науки". – Полтава, 2006. – С. 215-219.
3. Матюшкин А.М. Мышление, обучение, творчество /А.М. Матюшкин – М.: Изд Московского психолого-социального института; Воронеж: МОДЕК, 2003. – 720 с.
4. Павлюк Р. Критеріальна готовність майбутніх вихователів до використання казки при навчанні іноземної мови дошкільників / Р. Павлюк // Наукові здобутки студентів і магістрантів – школі XXI століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 14-15 березня 2006 року. – Полтава: ПДПУ, 2006. – С. 16-17.
5. Чернилевський Д.В. Креативная педагогика и психология /Д.В. Чернилевський, А.В. Морозов. – М: Академический проект, 2004 – 560 с.

Наталья Аксинина

Развитие креативного мышления будущих учителей музыки

Аннотация. В статье рассматриваются особенности развития креативного мышления будущих учителей музыки.

Ключевые слова: креативность, креативное мышление, учитель музыки.

Summary. *The article discusses the features of creative thinking of future Music teachers.*

Key words: *creativity, creative thinking, Music teacher.*

УДК 378.4: 33

**Ольга Андрусь,
м. Київ**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Приєднання України до європейського освітнього простору, розвиток ринкових відносин – об'єктивні детермінанти модернізації навчання економічної підготовки студентів у технічних університетах. Актуалізація проблеми зумовлена потребою забезпечення промислових підприємств національної економіки кваліфікованими, ініціативними кадрами, які швидко адаптуються в мінливих умовах ринку, творчо виявляють активну самостійність у розв'язанні професійних завдань, організації ресурсозберігаючих технологій виробництва конкурентоспроможних товарів та надання інжинірингових послуг.

Аналіз останніх публікацій та психолого-педагогічних джерел свідчить, що проблеми організації, змісту та розвитку економічної підготовки молоді знайшли відображення у дослідженнях В. Боброва, Т. Боголіб, Г. Ковальчук, В. Козакова, В. Радченка, О. Романовського, О. Падалки. Підвищений інтерес учених до проблеми економічної підготовки фахівців зумовлений невідповідністю традиційної системи економічної підготовки сучасним вимогам суспільства. Економічна підготовка студентів технічних університетів як складова їх професійної підготовки набувається в процесі навчання економічних дисциплін. Вона сприяє формуванню в студентів не тільки економічних знань, умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності, але й забезпечує їм практичний досвід адаптації до ринкової економіки.

Метою роботи є аналіз та обґрунтування змісту, форм і методів навчання економічних дисциплін у технічних університетах, які забезпечують ефективність економічної підготовки фахівців технічного профілю.

Професійна підготовка сучасного фахівця – складний, багатофакторний, комплексний процес, який є предметом дискусій, досліджень сучасних теоретиків педагогічної науки та педагогів-практиків. Визначальною умовою ефективності професійної підготовки студентів у технічних університетах впровадження є створення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками навчального процесу. Так, В. Кремінь наголошує, що "...потрібно приймати "зорієнтований на студента" підхід, тобто